

naša brigáda z Anglie odišla na bojište vo Francii, keď zároveň znovu nastúpil náš sbor do bojov na našich hraniciach v Karpatoch a keď začali boje na Slovensku. V tej chvíli sa mal gen. Ingr venovať predovšetkým svojej činnosti ako hlavný veliteľ, a preto požiadal o uvoľnenie zo svojej funkcie ministerskej. Keďže sa však predpokladá, že nebude už válka trvať dlho a bude treba zmenu vlády zahraničnej vo vládu domácu, všeobecne sa tu za hranicami, a to prezident i vláda, má za to, že nový minister národnej obrany nemá byť menovaný. Do ustanovenia vlády domácej má správu ministerstva národnej obrany viesť Ján Masaryk.

Nejde totiž o žiadnu rekonštrukciu vlády, žiaden nový minister menovaný nebude až do menovania novej vlády, ktorá sa stane v dohode s Vami a všetkými ostatnými činiteľmi domáceho odboja.

Čs. vláda Londýn.

SČA Praha. b S 40-3/12-13. Zprávy odoslané Vítovi a Leyovi. Fotokópia odpisu písaného na stroji.

355

1944, september 25.¹ Londýn. — Stanovisko prezidenta dr. E. Beneša k otázke zmeny v londýnskej čs. vláde a vo veci Benešovho odchodu na Slovensko, zaslané rádiotelegraficky dr. P. Drtinovi, min. F. Němcovi a predstaviteľom KSČ v Moskve prostredníctvom náčelníka čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píku.

Pro Dr. Drtinu s určením pro min. Němce a naše komunistické poslance v Moskvě.

Prosím, odevzdejte tuto zprávu min. Němcovi a jestli odejel, těm členům společných porad, kteří mně předali vzkaz o mé cestě na Slovensko a o změně londýnské vlády.²

Byly mně položeny dvě otázky:

- a) Zda-li bych přesídlil na Slovensko a
- b) zda-li pak by mohlo dojít ke změně vlády.

Po úvaze o dnešním stavu politického a vojenského vývoje a o všech eventualitách, jež by se z toho pro nás mohly vyvinout, došel jsem k závěru, že je možno na obě otázky odpovědět kladně, při čemž by se mi celá situace jevila takto:

I. Můj odchod na Slovensko.

1. Mohu odejet z Londýna na Slovensko, je-li tam situace taková, že bych na Slovensku mohl už zůstat a neodcházet pak už z našeho území z důvodů ať vojenských neb politických. Bylo by tedy nutno mít dostatečný stupeň jistoty o stabilitě celkové situace na Slovensku.

2. Je-li situace taková, že to pokládají za možné, nutné a správné:

- a) Slovenská Národní Rada.
- b) Vojenské vedení na Slovensku.
- c) Naši ostatní političtí činitelé na Slovensku a v Moskvě.
- d) Nemá-li v této chvíli nic proti tomu vedení Rudé armády a vláda Sovětská.

3. Krátce:

Kdyby bylo našimi vedoucími činiteli na Slovensku konstatováno, že je žádoucí

¹ Depeša s Benešovým stanoviskom došla do Moskvy na dvakrát, 26. a 27. 9. 1944.

² Vid dokumenty čís. 316 a 342.

především také z důvodů vojenských, abych byl jako prezident ve středu bojujícího lidu a že poměry jsou takové, že to je už možno, pak bych na Slovensko v každém případě šel. A šel bych především jako vrchní velitel armády. Vedli bychom pak na prvním místě válku s cílem přenést ji na Moravu a postupně do Čech v boji proti Němcům. O to bych se staral především a bylo by to nejsprávnější zakončení celého našeho boje za hranicemi.

II. Změna vlády.

1. Jak z důvodů mezinárodních, tak i z důvodů vnitřních, konstitučních nemohl bych opustit vládu v Londýně. Prezident musí být tam, kde je vláda, a vláda musí být tam, kde je prezident. Oslabilo by to jinak celé naše mezinárodní postavení.

Položila by se tudíž otázka, aby i vláda opustila Londýn a přesídlila na Slovensko. Tím by však okamžitě nastala situace, která sice v této formě za mého pobytu v Moskvě nebyla diskutována, poněvadž jsme tehdy počítali s pádem Německa a tím osvobozením celého našeho území najednou, ale v podstatě by to byl případ, který byl tehdy, byť i v jiné formě, předvídan, t. j. že ve chvíli přechodu na naše státní území nynější vláda, ustavená už v r. 1940 za jiných poměrů a především pro boj za hranicemi, bude změněna. Souhlasím tudíž, aby se v souvislosti s mým příchodem na Slovensko projednala otázka formy, postupu a času rekonstrukce vlády a jsem ochoten hned otázku tu se všemi příslušnými činiteli probírat.

2. Konstituování nové vlády ve chvíli mého přechodu na Slovensko bych pokládal tudíž za možné a nutné. Vstup komunistů do vlády vzhledem k jejich činnosti i doma za vhodný a včasný. Soudím vůbec, že situace dnes je už taková, že by nebylo dobré vstup komunistů do vlády ještě dále odkládat. Bylo by ovšem nutno, aby nová vláda mohla i technicky a materiálně na Slovensku skutečně fungovat a ustavit se aspoň částečně s některými hlavními svými úřady jako je tomu v Londýně.

Přechod vlády na Slovensko, které bojuje, by musel znamenat novou situaci a hlavně posilu pro Slovensko.

3. Žádal bych, aby nová vláda byla vládou národní tak, jak jsme si ji už za hranicemi tvořili, a byla tudíž složena ze všech prvků, které do národní fronty chceme počítat:

z komunistů, soc. demokratů, československých socialistů, lidovců (katolíků) a zemědělců-agrárníků (bez oněch činitelů, kteří jsou sporní jako eventuelní viníci z mnichováctví a kolaborantství). Bylo by to asi v tom duchu, jak jsem o tom v Moskvě mluvil, a pak přes londýnské komunisty posl. Gottwaldovi vzkázal. Poslední změny ve vládě londýnské byly činěny také proto, aby tento vývoj byl bez obtíží připraven.

4. Nepokládám ani za vhodné, ani za nutné, aby za dnešní nové situace některá místa ve vládě zůstala rezervovaná a neobsazená. Bylo by třeba konstituovat 14—15tičlennou vládu hned a resorty dle toho obsadit. Ze Slovenska by byli ve vládě aspoň částečně už činitelé domácí (socialisté, komunisté, agráři), do vlády jako nový činitel by přistoupili komunisté a jeden Podkarpatorus, a za československé socialisty a lidovce by byli převzati činitelé, kteří byli až dosud za hranicemi. Jakmile by byla osvobozena Morava, Čechy, došlo by ovšem hned k dalším změnám přihráním politiků domácích, neboť i nově rekonstruovaná vláda bude pokládána za provizorní. Ale vláda, v níž by bylo více míst rezervováno a byla totiž torzem, by nepůsobila dobře ani v západní Evropě ani v Čechách a Moravě. Mezinárodní veřejnost by si to nedovedla ani vysvětlit.

5. Místo předsedy vlády by mělo náležeti českému domácímu politikovi. Kdyby ho okamžitě nebylo, mohl by býti zatím suplován náměstkem (předsedy) vlády, o tom bylo by třeba docílit hned mezi účastněnými stranami přesné dohody.

6. Někteří činitelé vládní by museli zůstat i nadále v Londýně. Byl by to ministr věcí zahraničních, na Slovensku by byl jeho zástupce, část úřadu MNO a ministerstva soc. péče, mise finanční a hospodářská.

7. V Londýně by se musely před mým odjezdem skončit všechny práce, které jsou v běhu, jsou pro fungování vlády na Slovensku nezbytné, zejména by musely být vydány některé nutné a už připravované dekrety o funkci vlády, presidenta a národního výboru v přechodném období a uzavřena činnost londýnské státní rady.

8. O všech těchto otázkách by bylo možno aspoň v hlavních rysech nebo i úplně docílit dohody před mým odjezdem z Londýna.

III. Proším o sdělení, do jaké míry možno soudit, že uvedené okolnosti jsou splněny nebo mohou být splněny a prosím také o Vaše mínění o všech těch otázkách, jak jsem je zde probral.

Dr. E. Beneš.

VHA Praha. SSSR, Čs. voj. mise, 3/3/1/d. Depeše došlé, 1944, čís. 901—934/27. Záznam dešifrované došlé depeše. Strojopisný priepis.

356

1944, september 25. [Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva I. čs. armády mjr. J. Nosku na prehradenie nepriateľského postupu na smere Handlová—Sv. Kríž nad Hronom.

Tajné.

Súrne.

Ihneď.

Vec: Prehradenie smeru Handlová—Sv. Kríž n/Hronom.

I. Vinou neschopných podveliteľov, ktorí nenadviazali včas obojstranný styk na rozhraní III. a IV. skupiny, ovládnul nepriateľ slabšími silami hrebene východne Novej Lehoty tak, že má otvorený prístup do údolia Hrona.

II. Skupine III. podriaďujem I/5 prápor (kpt. Felcman), ktorý sa presunie v poludňajších hodinách dňa 25. septembra t. r. do priestoru južne Janova Lehota autami starostlivosťou VA pod vedením mjr. pech. Kovačoviča, ktorého súčasne prideliť III. skupine a ustanovujem veliteľom všetkých jednotiek III. skupiny zasadených na prehradenie smeru Handlová—Sv. Kríž n/Hronom (pravého krídla III. skupiny).

Úloha jednotiek skupiny Kovačovič:

Ovládnuť čo najskôr sev. a severozápadné svahy (okraja lesov): Hoherwald—Dramschelberg — kóta 795 — kóta 761 — trig. 868 Am Eben — severových. svahy Ml. Riegel — kóta 843 a potom prevziať od IV. skupiny juhozápadnú časť úseku až po čiaru:

Kóta 472 (juhovýchodne Handlovej) pre IV. skupinu — kóta 632 pre III. skupinu — kóta 833 Skala pre IV. skupinu.

Skupina IV. stiahne svoje jednotky západného krídla z úseku, ktorý preberá III. skupina (mjr. Kovačovič) až potom, keď jednotky mjr. Kovačoviča obsadia celý úsek po horeuvedené nové rozhranie medzi III. a IV. skupinou.

Dostane: III., IV. skupina a mjr. pech. Kovačovič.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA
mjr. gšt. Július Nosko
mjr. Nosko

VHA Praha. DO, Slovenské povstání, kart. 105. Prílohy k vojnovému denníku 25. 9. 1944. Originál. Strojopisný priepis. — Číslo: 25 269 Taj./3. oddel. 1944.